

Kõne IV Omavalitsuspäeval Pärnus 19.09.2019

Henn Põlluaas

Riigikogu esimees

Lugupeetud omavalitsuste esindajad, külalised, daamid ja härrad!

Mul on väga hea meel viibida siin. Olen ka varem Omavalitsuspäevadel osalenud, kuid hoopis teises rollis. Seetõttu tean hästi, et tegemist ei ole mitte tseremoniaalse vaid sisulise üritusega, kus jagatakse kogemusi, tuuakse välja probleeme, analüüsitakse neid ja tehakse ettepanekuid.

Iseasi, kas neid aga alati on ka kuulatud.

Siit jõuangi küsimusteni, mida tahan puudutada. Kõigepealt haldusreformist, teemast, mis on üleval olnud juba 1990. aastate keskpaigast. Erinevaid kavasid on olnud seitse-kaheksa. Minu jaoks oli kõige sisukam nn tõmbekeskuste kava, mille käigus oleks omavalitsuste piirid joonistatud ümber tõmbekeskuste keskselt selle põhjal, kus inimesed elavad, töötavad, käivad koolis, tarbivad teenuseid, ehk tegeliku, väljakujunenud reaalsuse järgi.

Ellu viidud reform sellega arusaamatul kombel ei arvestanud ja kolm kõige olulisemat küsimust jäid üldse puudutamata. Nendeks olid omavalitsuste ja riigi ülesannete täpsustamine, omavalitsuste finantseerimine ja nende õiguste suurendamine. Mul on hea meel tõdeda, et KOV rahastamine on suurenenud, kuigi mitte veel piisavalt, ja nende küsimustega tegeletakse.

Haldusreform pidi suurendama kohalike omavalitsuste rolli; tõstma nende professionaalsust ja kompetentsi; tugevdama kohalikku esindus- ja osalusdemokraatiat, saavutama kokkukohoidu, parandama teenuste kvaliteeti jne. Paraku nii see ei ole läinud. Vähemalt mitte igal pool.

Ebavõrdsus omavalitsuste suuruses ja sealt tulenevalt ka nende võimekuses jäi alles. Kokkukohoidu ei ole saavutatud ja teenuste kvaliteedi paranemine ei ole

korvanud nende kaugenemist inimestest. Ükskõik, kas me räägime sotsiaal- ja terviseteenustest, maakorraldajast või millestki muust.

Elanike miinimum 5000 oli suvaliselt võetud suurus, mis ei põhinenud ühelegi analüüsile. Me armastame rääkida kodanikuühiskonnast, kuid otse- ja osalusdemokraatia vähenes. Tekkis uus ääremaastumine, kus inimesed kaugesid ka võimust. Hea on tõdeda, et selles osas on nii mõnedki omavalitsused palju ära teinud. Tõstaksin siin esile just Hiiumaad, kus osavaldadele on antud oluline roll nii otsustusõiguse kui ülesannete osas. Tõsi on ka see, et reformist on möödunud vähe aega ja nii mõnedki positiivsed aspektid jõuavad veel avalduda.

Minuni jõuavad üle Eesti signaalid, et ühinemislepinguid tihtipeale ei täideta. Kuigi uued omavalitsused ja volikogud peaksid olema vanade õigusjärgsed, ei ole neile kokkulepitu enam kohustuslik. Isegi kohtusse ei ole võimalik minna, sest lepinguosalisi ju enam ei eksisteeri. Inimesed on seetõttu pettunud. Ja põhjusega.

Nende jaoks tähendab omavalitsus tihtipeale riiki. Pettumine ja võõrandumine omavalitsusest tähendab nende võõrandumist riigist. Niigi tekitas mitmel pool pettumust ja probleeme see, et kuna liitumisreferendumite tulemus oli vaid soovituslik, siis volikogud rahva tahet ei järginud. Lugupeetud omavalitsustegelased, teil on kokkulepitud täites hea võimalus näidata enda sõnapidamist ja riigimehelikkust.

Meie üheks probleemiks on jätkuvalt regionaalsed erinevused. On jõukad Tallinn, Harjumaa, Tartu, Pärnu ning veel mõned teisedki kohad. Kuid Eesti on märksa laiem mõiste ja suurem reaalsus. Ka maal ja väiksemates linnades elavad inimesed. Piirkondi tuleb igakülgsest aidata, toetada innovaatseliselt, et need areneksid edasi. Et inimestel oleksid teenused ja kaubad kättesaadavad. Et elu oleks võimalik kõikjal Eestis.

Tsentraliseeritud Eesti, kus kõik on koondunud mõnda kohta, on ka julgeolekuoht. Oleme näinud, kuidas Venemaa sõjalised õppused on valgunud üle piiri ning nii

öelda „tühja maa“ ära võtmine, kus ei ole enam näiteks kaitseliitlasigi, on lihtne. Me võime tsentraliseerumisest küll finantsiliselt võita, aga kaotame palju rohkem.

Mida peame me tegema? Põhisõnum on detsentraliseerimine. Oleme juba alustanud ministriumite, riigiametite ja erinevate teenuste viimisega maakondadesse üle Eesti. Arvestada tuleb demograafilisi, majanduslikke, haridust ning ka ettevõtlust puudutavaid kriteeriume.

Ettevõtlus tähendab tulubaasi, mida tuleb endiselt enam siduda omavalitsustega. Samuti tähendab ettevõtlus töökohti; ja veel palju muudki - hariduse ja kultuurini välja. Vaid ettevõtlus tekitab ühiskonnale rikkust. Seega peab riik looma head tingimused ettevõtluse arenguks maapiirkondades. Tuleb sisse viia regionaalsed maksuerisused, millest räägib ka praegune koalitsioonilepe. Analüüsida tuleb kohalike maksude teemat, regionaalhalduse ja regionaaljuhtimise küsimusi, lapse ja peretoetusi jne. Ühesõnaga tuleb hakata tegema regionaalpoliitikat, mida meil seni pole kahjuks eksisteerinud.

Siin on väga suur roll ka teil, lugupeetud kokkutulnud, ja Omavalitsuspäevadel, kus omavalitsuste esindajad, praktikud, haridustöötajad, teadlased ja ettevõtjad saavad kokku, et ühiselt analüüsida olukorda, vaielda omavahel. Koos proovida leida optimaalseid lahendusi, et neid välja pakkuda riiklikul tasandil. Teie panus Eesti igakülgse arengusse on väga vajalik ja oodatud.

Meil on palju teha, et Eesti muutuks just selliseks, nagu me soovime seda näha – majanduslikult edukaks, et maapiirkondade tühjenemine ja väljaränne peatuks, et inimesed tuleks tagasi, et meie laste arv kasvaks, et meie rahvus, keel ja kultuur püsiks ja me jääks peremeheks oma maal.

Me kõik töötame selle nimel. Ma tänan teid kõiki selle eest, mida te olete oma koduvaldade ja linnade heaks teinud. On ju Eesti hea tulevik sõna otseses mõttes meie kõigi kätes. Soovin teile jõudu ja jaksu, viljakaid arutelusid ja häid ideid!

